

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

SENAT
PREȘEDINTE
Nr.I. 1981
Data 3 X 1 2020

Palatul Parlamentului
Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România
Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80
Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.971A/2020

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICȚIONALĂ
NR. **6858** / **03 NOV 2020**

Domnului
Robert-Marius CAZANCIUC
VICEPREȘEDINTE AL SENATULUI

Vă comunicăm, alăturat, în copie, Decizia Curții Constituționale nr.648 din 24 septembrie 2020, prin care Curtea Constituțională, cu unanimitate de voturi a admis obiecția de neconstituționalitate formulată de Guvernul României și a constatat că Legea privind meșteșugarii tradiționali din România este neconstituțională, în ansamblul său.

Vă asigurăm, domnule Vicepreședinte, de deplina noastră considerație.

PREȘEDINTE,

PROF.UNIV.DR. VALER DORNEANU

ROMÂNIA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr.971A/2020

DECIZIA nr.648
din 24 septembrie 2020

**referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii privind meșteșugarii
tradiționali din România**

Valer Dorneanu	- președinte
Cristian Deliorga	- judecător
Marian Enache	- judecător
Daniel-Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia-Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Ioana Marilena Chiorean	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea obiecției de neconstituționalitate a Legii privind meșteșugarii tradiționali din România, obiecție formulată de Guvernul României.

2. Obiecția de neconstituționalitate a fost formulată în temeiul art.146 lit.a) teza întâi din Constituție și al art.15 alin.(1) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a fost trimisă la Curtea Constituțională prin poșta electronică și înregistrată cu nr.4050 din 14 iulie 2020 și constituie obiectul Dosarului nr.971A/2020. La sesizare a fost anexată Legea privind meșteșugarii tradiționali din România.

3. **În motivarea obiecției de neconstituționalitate**, autorul sesizării consideră că legea criticată conține o serie de dispoziții de natură să contravină prevederilor

cuprinse în art.1 alin.(5) din Constituție privind obligativitatea respectării Constituției, a supremației sale și a legii, în componenta privind claritatea și previzibilitatea. Astfel, consideră că textul legii criticate nu îndeplinește cerințele de claritate și previzibilitate, următoarele aspecte putând genera interpretări arbitrare/subiective în procesul de aplicare:

a) statutul juridic al comisiilor speciale pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional (denumite în continuare „comisii speciale”) și al membrilor acestora este echivoc, de vreme ce nu rezultă dacă aceste comisii speciale au sau nu personalitate juridică, condițiile remunerării membrilor, regimul incompatibilității lor și al conflictului de interese pentru persoanele care au calitatea de membru;

b) cât privește art.20 din legea analizată, se arată că statutul juridic al Uniunii Naționale a Meșteșugarilor Tradiționali din România (denumită în continuare *UNMTR*) este echivoc, nefiind clar dacă aceasta este o persoană juridică de drept public sau privat, care este patrimoniul inițial al acesteia, cine are calitatea de fondator și în ce modalitate urmează să contribuie la formarea patrimoniului;

c) referitor la prevederile art.31 din legea analizată, având ca obiect de reglementare contravenții și sancțiuni, se susține că aceste norme nu sunt corelate cu prevederile art.4 alin.(1) din Ordonanța Guvernului nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, potrivit căroră „*Dispozițiile din actele normative prin care se stabilesc și se sancționează contravențiile intră în vigoare în termen de 30 de zile de la data publicării, [...]*”, având în vedere că legea nu prevede niciun termen pentru intrarea sa în vigoare, aceasta urmând a intra în vigoare în termen de 3 zile de la publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României.

4. Referitor la posibilitatea contestării deciziilor de respingere a acordării statutului de meșteșugar tradițional, prevăzută la art.4 alin.(5) din legea analizată, se susține că nereglementarea și a posibilității contestării deciziei de acordare a acestui statut poate avea consecința încălcării art.21 alin.(1) din Constituție referitor la liberul

acces la justiție, de vreme ce nu este acordat dreptul de contestare tuturor persoanelor potențial interesate. În mod corespunzător, se precizează că viciul de neconstituționalitate indicat este valabil și în ceea ce privește art.15 alin.(5) din legea analizată.

5. Având în vedere dispozițiile art.16 din legea supusă controlului de constituționalitate, cu consecința micșorării veniturilor la buget, se arată că nu au fost respectate dispozițiile art.15 alin.(1) din Legea nr.500/2002 privind finanțele publice, potrivit căroră, în cazurile în care se fac propuneri de elaborare a unor proiecte de acte normative a căror aplicare atrage micșorarea veniturilor sau majorarea cheltuielilor aprobate prin buget, se va întocmi o fișă financiară, care va respecta condițiile prevăzute de Legea responsabilității fiscal-bugetare nr.69/2010. Astfel, sunt încălcate dispozițiile art.138 alin.(5) din Constituție, sens în care invocă Decizia Curții Constituționale nr.58 din 12 februarie 2020, prin care s-a reținut că, atâta vreme cât dispozițiile legale generează impact financiar asupra bugetului de stat, obligația solicitării fișei financiare incumbă tuturor inițiatorilor, în temeiul art.15 alin.(1) lit.a) din Legea responsabilității fiscal-bugetare nr.69/2010, potrivit căroră, în cazul propunerilor de introducere a unor măsuri/politici/inițiative legislative a căror adoptare atrage majorarea cheltuielilor bugetare, inițiatorii au obligația să prezinte fișă financiară prevăzută la art.15 din Legea nr.500/2002

6. Se mai susține că, sub aspect legislativ, dispozițiile legii criticate dublează în parte reglementările următoarelor acte normative în vigoare: Legea nr.1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției - art. 4 lit. a) și lit. i); Ordonanța de urgență a Guvernului nr.44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr.182/2016, cu modificările și completările ulterioare; Legea societăților nr.31/1990, republicată; Ordinul ministrului delegat pentru întreprinderi mici și mijlocii, mediu de afaceri și turism nr.169/2013 privind

aprobarea Procedurii de implementare a Programului național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului. Prin urmare, se apreciază că legea criticată trebuie raportată la actualele realități legislative în domeniu, astfel încât să se stabilească raportul juridic cu entitățile care au ca obiect realizarea de produse meșteșugărești tradiționale și, totodată, să fie evitate paralelismele legislative. Totodată, se susține că inițiativa conține prevederi contradictorii față de dispozițiile Legii nr.26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial. De asemenea, se semnalează neconcordanța legii criticate cu definiția cuprinsă în Convenția UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, adoptată la Paris la 17 octombrie 2003 și ratificată de România prin Legea nr.410/2005, conform căreia „patrimoniul cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor, conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind astfel la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană.”

7. Totodată, se susține că legea criticată încalcă și perturbă nejustificat activitatea serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, precum și activitatea Institutului Național al Patrimoniului (I.N.P.). Aceste entități au atribuții multiple și complexe, dar nu beneficiază de un suport tehnic și nu au capacitatea instituțională de a asigura punerea în aplicare a noilor prevederi. Mai mult, se arată că modul în care este conceput mecanismul de acordare a mărcii tradiționale de către I.N.P. vine parțial în contradicție cu normele specifice aplicabile proprietății industriale și gestionării mărcilor înregistrate.

8. În final, analizând scopul și obiectul de reglementare, precum și prevederile legii criticate, din perspectiva eficienței juridice a textului de lege, se precizează și faptul că, sub acest aspect, cu privire la exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, Curtea Constituțională a reținut în jurisprudența sa că normele de tehnică legislativă prevăd că sfera de cuprindere a soluțiilor preconizate prin actul

normativ „trebuie să acopere întreaga problematică a relațiilor sociale ce reprezintă obiectul de reglementare pentru a se evita lacunele legislative. Astfel, pentru ca soluțiile să fie pe deplin acoperitoare, se vor lua în considerare diferitele ipoteze ce se pot ivi în activitatea de aplicare a actului normativ, folosindu-se fie enumerarea situațiilor avute în vedere, fie formulări sintetice sau formulări-cadru de principiu, aplicabile oricăror situații posibile” (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.456 din 4 iulie 2018).

9. În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(3) din Legea nr.47/1992, sesizarea a fost transmisă președinților celor două Camere ale Parlamentului și Avocatului Poporului, pentru a formula punctele de vedere asupra sesizării de neconstituționalitate.

10. **Președintele Camerei Deputaților** a transmis punctul său de vedere prin Adresa nr.2/5559 din 1 septembrie 2020, înregistrată la Curtea Constituțională cu nr.5062 din 1 septembrie 2020, prin care apreciază că sesizarea de neconstituționalitate a Legii privind meșteșugarii tradiționali din România este neîntemeiată.

11. În ceea ce privește critica referitoare la pretinsa încălcare a dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție, se arată că principiul constituțional al legalității impune obligația ca normele adoptate să fie precise, clare și previzibile. În acest context, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa că principiul legalității presupune existența unor norme de drept intern suficient de accesibile, precise și previzibile în aplicarea lor, conducând la caracterul de *lex certa* al normei (a se vedea, în acest sens, spre exemplu, Deciziile nr.189 din 2 martie 2006, nr.307 din 6 aprilie 2006 și nr.26 din 18 ianuarie 2012). În același sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că legea trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. Pentru ca legea să satisfacă cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi

persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrariului. Tot referitor la criticile aduse cu privire la previzibilitate, se menționează jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, și anume Hotărârea din 25 august 1998, pronunțată în Cauza *Hertel împotriva Elveției*, potrivit căreia legea nu trebuie neapărat să fie însoțită de certitudini absolute. Certitudinea, chiar dacă este de dorit, este dublată uneori de o rigiditate excesivă, or, dreptul trebuie să știe să se adapteze schimbărilor de situație. Există multe legi care prevăd, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare depinde de practică. Așa fiind, o lege care atribuie o putere de apreciere nu contravine acestei exigențe. Ținând cont de aceste considerente și raportat la intenția legiuitorului, așa cum reiese în mod explicit și din expunerea de motive, cerințele care reclamă intervenția normativă privesc insuficiențele reglementări clare în vigoare cu privire la meșteșugarii tradiționali, la statutul acestora, la drepturile și îndatoririle lor, precum și la modalitatea de organizare și funcționare a structurilor reprezentative și la activitățile desfășurate de aceștia în vederea conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale. Astfel, la nivel european, pentru a proteja și dezvolta meșteșugurile tradiționale, mai multe state au elaborat o legislație specifică privind activitatea meșteșugarilor tradiționali, legislație care stabilește diverse forme și mecanisme de sprijin și, totodată, reguli cu privire la formarea, autorizarea, controlul activității și la promovarea meșteșugarilor și a activităților meșteșugărești. Indiferent de forma juridică de organizare a activității meșteșugărești, în statele unde există legislație specifică, aceasta prevede necesitatea obținerii unei recunoașteri oficiale a statutului de meșteșugar tradițional, precum și necesitatea înscrierii în anumite nomenclatoare sau registre (de exemplu, Registrul meseriilor în Franța, Registrul provincial al întreprinderilor artizanale în Italia, etc.). Astfel, în România nu există o legislație coerentă și eficientă care să reglementeze raporturile sociale care vizează activitatea meșteșugarilor tradiționali, precum și activitățile de punere în valoare a produselor create de aceștia. Legislația în vigoare fie

enunță cu titlu general modalități de asociere a meșteșugarilor (de exemplu, societățile cooperative meșteșugărești - Legea nr.1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției), fie enumeră o serie de posibile beneficii pentru meșteșugarii tradiționali, care nu se concretizează în practică din cauza lacunelor legislative (de exemplu, posibilitatea meșteșugarilor tradiționali de a se asocia în vederea adoptării mărcii tradiționale distinctive - Legea nr.26/2008 privind protejarea patrimoniului imaterial). Totodată, necesitatea adoptării unei legislații specifice aplicabilă meșteșugarilor tradiționali din România a fost recunoscută inclusiv în Programul de Guvernare 2017-2020, aprobat de Parlamentul României. Conform acestuia „este importantă adoptarea legii meșteșugarilor care vizează cu prioritate prezervarea și promovarea meseriilor tradiționale din România.” Principiile de bază și finalitatea reglementărilor propuse, cu evidențierea elementelor noi mai sus menționate, constituie măsuri necesare și relevante pentru asigurarea dezideratelor de prezervare și diminuare a riscurilor care le amenință cu dispariția pe unele dintre acestea și care au fost reglementate în legea contestată.

12. Se mai arată că, prin Decizia Curții Constituționale nr.733 din 10 iulie 2012, instanța de contencios constituțional s-a pronunțat asupra aspectelor privitoare la lipsa de claritate și previzibilitate în sensul că acestea „nu reprezintă o veritabilă critică de neconstituționalitate, ci vizează în fapt probleme de aplicare a legii”, aceste dispoziții neintrând în sfera de competență a Curții Constituționale, ci în competența exclusivă a Parlamentului de a interveni pe calea unor modificări, completări sau abrogări, pentru a asigura ordinea juridică necesară. Astfel, aspectele invocate de Guvern sunt legate de interpretarea și aplicarea legii și nicidecum de încălcarea normelor de drept constituțional, după cum urmează:

- legea stabilește cu claritate faptul că UNMTR are personalitate juridică (în art.20), iar modul de înființare și desfășurare a activității comisiilor speciale sunt clar reglementate;

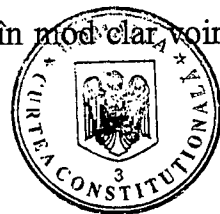
- în cadrul capitolului IV din legea criticată sunt cuprinse, așa cum arată chiar titlul acesteia, prevederi referitoare la înființarea, organizarea și funcționarea UNMTR. Prevederile art.20 stabilesc, fără echivoc, faptul că UNMTR are personalitate juridică, patrimoniu și buget propriu. În articolele următoare sunt cuprinse dispoziții cu privire la patrimoniul și bugetul acesteia. De altfel, conform prevederilor art.191 alin.(1) din Legea nr.287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, persoanele juridice de drept public se înființează prin lege. Așadar, nu există niciun motiv care să susțină pretinsa neclaritate a art.20 din legea criticată;

- referitor la presupusa necorelare a prevederilor art.31 din legea criticată cu dispozițiile cuprinse la art. 4 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, se arată că, potrivit art.16 alin.(1) din Legea nr.24/2000, este prevăzută posibilitatea stabilirii unei conexiuni legislative utilizând norma de trimitere. Astfel, din dispozițiile art.31 privind reglementarea unor contravenții, precum și a celor cuprinse la art.32 din legea criticată, potrivit cărora *„Contravențiilor prevăzute de prezenta lege le sunt aplicabile prevederile Ordonanței Guvernului nr.2/2001 [...]”*, coroborate cu prevederile art.33 care prevăd faptul că dispozițiile art.31 *„se completează cu prevederile Ordonanței Guvernului nr.2/2001”*, se remarcă respectarea unitară a cadrului general de reglementare în materie de contravenții, cât și a dispozițiilor constituționale cuprinse la art.1 alin.(5) din Constituție;

- cu privire la momentul intrării în vigoare a legii supuse controlului de constituționalitate, îndeosebi a prevederilor cuprinse la art.31 referitoare la contravenții, se susține că trimiterea expresă la Ordonanța Guvernului nr.2/2001 clarifică aspectele ce țin de efectele juridice și de aplicabilitatea prevederilor atacate, interpretarea autorului sesizării fiind limitativă și în total dezacord cu cadrul juridic existent de reglementare;

- problematica calității legii este reflectată în dispozițiile Legii nr.24/2000. Astfel cum se remarcă în doctrina relevantă, principala problemă a acestor dispoziții este că ele se găsesc formulate (tot) într-o lege, deci (în planul piramidei legislative) ele pot fi ignorate (a se citi: se poate deroga de la ele) prin alte legi (speciale). Deseori, Curtea Constituțională a recunoscut o valoare pseudo-constituțională acestor norme, plasându-le *de facto* deasupra (sau la baza) oricărui act normativ (infraconstituțional): „deși normele de tehnică legislativă nu au valoare constituțională, Curtea constată că prin reglementarea acestora legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvate pentru fiecare act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concurează la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară”. Practic, criteriile privind calitatea legii [reținute intrinsec de către Constituantă în prevederile art.1 alin.(5) din Constituție] sunt cele conținute în Legea nr.24/2000. De fapt, aici Curtea Constituțională a „populat” un standard (calitatea legii) cu o serie de reguli (tehnica legislativă reglementată prin Legea nr. 24/2000), oferind un conținut standardului prin chiar jurisprudența sa.

13. În concluzie, criticile de neconstituționalitate raportate la art.1 alin.(5) din Constituție privind cerințele de calitate a legii sunt nefondate. Astfel, Guvernul se limitează la o motivare formală, reiterând, în mod superfluu, doar considerente de principiu din jurisprudența Curții Constituționale. În consecință, având în vedere critica formulată, nu se poate reține că soluția legislativă criticată nu îndeplinește cerințele de calitate a legii. În ceea ce privește sfera de cuprindere a soluțiilor preconizate în actul normativ contestat, soluțiile adoptate sunt pe deplin acoperitoare iar reglementările au fost adoptate tocmai pentru a se evita lacunele legislative în domeniu. Prin urmare, la o simplă lectură a legii criticate transpare în mod clar voința

legiuitorului, dispozițiile normative fiind suficient de clare, precise și previzibile. Astfel, contrar susținerilor din cuprinsul sesizării, legea criticată îndeplinește condițiile calitative reținute de Curtea Constituțională în jurisprudența sa, legea fiind clară și totodată previzibilă.

14. În ceea ce privește pretinsa nerespectare a prevederilor art.21 alin.(1) din Legea fundamentală, se apreciază că principiul care consacră liberul acces la justiție nu a fost încălcat, deoarece legiuitorul a respectat acest principiu adoptând reguli de procedură clare, în cadrul cărora s-au precizat termene în care persoanele interesate pot contesta decizia de respingere a dosarului de acordare a statutului de meșteșugar tradițional. În concret, art.4 alin.(5) teza a doua din legea criticată prevede în mod clar că *„Decizia de respingere poate fi contestată în termen de 30 de zile de la data comunicării respectivei decizii, în conformitate cu dispozițiile Legii contenciosului administrativ nr.554/2004, cu modificările și completările ulterioare.”* De asemenea, art.15 alin.(5) prevede în teza a doua că *„Decizia de respingere a solicitării formulate de grupul de meșteșugari tradiționali poate fi contestată în termen de 30 de zile de la data comunicării respingerii solicitării”*. Mai mult, prin Decizia Curții Constituționale nr.78 din 8 februarie 2007, referitor la încălcarea prevederilor constituționale ale art.21, Curtea a reținut că o atare critică este lipsită de temei, întrucât accesul liber la justiție, ca de altfel orice drept fundamental consacrat ca atare de Constituție, are caracter legitim numai în măsura în care este exercitat cu bună-credință, în limite rezonabile, cu respectarea drepturilor și intereselor în egală măsură ocrotite ale celorlalte subiecte de drept. Stabilirea de către legiuitor a acestor limite nu aduce nicio îngrădire dreptului în sine, ci, dimpotrivă, creează premisele valorificării sale în concordanță cu exigențele generale proprii unui stat de drept. De asemenea, prin Deciziile nr.1.115 din 16 octombrie 2008, nr.1.154 din 6 noiembrie 2008 și nr.403 din 24 martie 2011, instanța de contencios constituțional a statuat că *„Nu se poate reține nici pretinsa încălcare a dispozițiilor care consacră liberul acces la justiție și dreptul la*

apărare, deoarece prevederile criticate nu împiedică părțile interesate să se adreseze instanței, să fie asistate sau reprezentate de un apărător și să beneficieze de toate garanțiile unui proces echitabil.” Așadar, nu pot fi admise criticile autorului sesizării, deoarece legea criticată acordă dreptul de contestare tuturor persoanelor interesate.

15. Cât privește critica de neconstituționalitate raportată la nerespectarea prevederilor art.138 alin.(5) din Constituție, prin neindicarea sursei de finanțare și, implicit, încălcarea principiului legalității consacrat prin art.1 alin.(5) din Legea fundamentală, ceea ce ar contravini legislației fiscal-bugetare, se arată că nici aceasta nu poate fi reținută. Astfel, potrivit dispozițiilor art.138 alin.(5) din Legea fundamentală, legiuitorul constituant nu reglementează existența unor resurse financiare suficiente la momentul adoptării legii, ci are în vedere îndeplinirea unei condiții prealabile, și anume: previzionarea, respectiv anticiparea cheltuielilor în deplină cunoștință de cauză în bugetul de stat, pentru a putea fi acoperite în mod cert în cursul anului bugetar următor, astfel că, la adoptarea legii, nu se poate trage concluzia că s-a avut în vedere o sursă de finanțare incertă, generală și lipsită de un caracter obiectiv și efectiv. În cazul dedus judecății, prevederile legii criticate vizează în mod direct cheltuieli bugetare ce se vor efectua începând cu bugetul aferent anului 2021, care nu implică așadar modificări în structura bugetului pe anul în curs. Cheltuielile la care face referire autorul sesizării vor fi cuprinse în proiectul de buget pentru anul 2021, care nu a fost, până la acest moment, prezentat spre dezbatere și adoptare Parlamentului de către Guvern. Prin urmare, a fost indicată sursa finanțării, ea este una reală, aptă să acopere cheltuiala bugetară angajată. Totodată, în Decizia nr.593 din 14 septembrie 2016, Curtea Constituțională a subliniat că nu are competența de a aprecia asupra caracterului suficient al resurselor financiare, pentru că o asemenea operațiune nu își are temeiul în art.138 alin.(5) din Constituție, fiind o problemă exclusiv de voință politică, ce privește, în esență, relațiile dintre Parlament și Guvern: „Prin urmare, textul constituțional se referă la caracterul obiectiv și efectiv al sursei de

finanțare și operează cu elemente de certitudine și previzibilitate bugetară, [...] art.138 alin.(5) din Constituție nu se referă la existența *in concreto* a unor resurse financiare suficiente la momentul adoptării legii, ci la faptul ca acea cheltuială să fie previzionată în deplină cunoștință de cauză în bugetul de stat pentru a putea fi acoperită în mod cert în cursul anului bugetar.” Or, tocmai acest lucru este criticat: lipsa resurselor financiare pentru susținerea acestor demersuri, aspect care excedează controlului de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională (a se vedea în acest sens și Deciziile Curții Constituționale nr.22 din 20 ianuarie 2016 și nr.393 din 5 iunie 2019). Chiar dacă Executivul este cel care elaborează proiectul bugetului de stat, nu înseamnă că Parlamentul nu poate adopta măsuri legislative care să impună din partea Guvernului inițierea unui proiect de lege/ordonanță de urgență de modificare a bugetului în curs sau inițierea proiectului de buget pentru anul următor adoptării legii ce impune cheltuieli bugetare, cu luarea în considerare a acesteia în procesul de elaborare a acestui proiect de lege (privind bugetul de stat). Prin urmare, nu se poate reține încălcarea Constituției pentru simplul fapt că Parlamentul și-a exercitat rolul prevăzut de art.61 alin.(1) din Constituție. Mai mult decât atât, argumentația Guvernului privind presupusa încălcare a prevederilor art.138 alin.(5) din Constituție nu poate fi reținută, întrucât la art.20 și art.28 din legea supusă controlului de constituționalitate se prevede cu claritate faptul că UNMTR are patrimoniu și buget propriu și că finanțarea activităților acesteia se asigură din venituri proprii.

16. Președintele Senatului și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere.

17. La dosar a fost depus un memoriu *Amicus curiae* de către Asociația Centrul Romano de Studii și Dezvoltare Socială, prin care se susține, în esență, că obiecția de neconstituționalitate a Legii privind meșteșugarii tradiționali din România, obiecție formulată de Guvern, trebuie respinsă ca neîntemeiată, prin raportare la criticile invocate.

CURTEA,

examinând obiecția de neconstituționalitate, punctul de vedere al președintelui Camerei Deputaților, documentele depuse la dosar, raportul întocmit de judecătorul-raportor, dispozițiile legii criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

18. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.a) din Constituție, precum și ale art.1, art.10, art.15 și art.18 din Legea nr.47/1992, republicată, să soluționeze obiecția de neconstituționalitate.

19. Obiectul controlului de constituționalitate îl constituie dispozițiile Legii privind meșteșugarii tradiționali din România, adoptată de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, la data de 24 iunie 2020. Așa cum este precizat în art.1, legea reglementează cadrul general pentru recunoașterea statutului de meșteșugar tradițional, drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, precum și organizarea și funcționarea structurilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România, în scopul conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale. Capitolul I (art.1-3) cuprinde dispoziții generale, iar capitolul II (art.4-12) este intitulat „*Recunoașterea statutului de meșteșugar tradițional*” și prevede procedura reglementată prin decizie a Comisiei speciale pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional și prin emiterea unui certificat de meșteșugar tradițional de către UNMTR. Capitolul III (art.13-19) din lege reglementează drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, cuprinzând secțiunea 1 – „*Drepturile meșteșugarilor tradiționali*” și secțiunea a 2-a – „*Obligațiile meșteșugarilor tradiționali*”. Capitolul IV (art.20-30) reglementează statutul UNMTR, capitolul V este intitulat „*Răspunderea juridică*” și reglementează contravenții, iar capitolul VI prevede dispoziții tranzitorii și finale.

20. În motivarea obiecției de neconstituționalitate, se susține că prevederile legii criticate contravin dispozițiilor constituționale ale art.1 alin.(5), potrivit căruia *„în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”*, ale art.21 alin.(1) privind accesul liber la justiție și ale art.138 alin.(5), potrivit căruia *„Nicio cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare”*.

21. **Analizând admisibilitatea obiecției de neconstituționalitate**, sub aspectul titularului sesizării, al termenului de sesizare și al obiectului acesteia, Curtea constată că sesizarea care formează obiectul Dosarului nr.971A/2020 îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art.146 lit.a) teza întâi din Constituție.

22. Sub aspectul titularului dreptului de sesizare, Curtea reține că obiecția care formează obiectul Dosarului nr.971A/2020 îndeplinește condițiile de admisibilitate, prevăzute de art.146 lit.a) teza întâi din Constituție, aceasta fiind formulată de Guvernul României, sub semnătura prim-ministrului, care are dreptul de a sesiza Curtea Constituțională pentru exercitarea controlului de constituționalitate *a priori*.

23. Sub aspectul termenului de sesizare, Curtea reține că obiecția de neconstituționalitate a fost trimisă Curții Constituționale prin poșta electronică la data de 13 iulie 2020 și înregistrată la Curtea Constituțională cu nr.4050 din 14 iulie 2020. Ulterior, sesizarea în original a fost transmisă Curții Constituționale, în plic, și a fost înregistrată la Curtea Constituțională cu nr.4050 din 16 iulie 2020. Legea privind meșteșugarii tradiționali din România a fost adoptată de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, la data de 24 iunie 2020, a fost depusă la secretarul general pentru exercitarea dreptului de sesizare asupra constituționalității sale la aceeași dată și a fost trimisă la Președintele României pentru promulgare, la data de 29 iunie 2020. Potrivit art.15 alin.(2) din Legea nr.47/1992, *„În vederea exercitării dreptului de sesizare a Curții Constituționale, cu 5 zile înainte de a fi trimisă spre promulgare, legea se comunică Guvernului, Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și Avocatului Poporului și se depune la secretarul general al Camerei*

Deputaților și la cel al Senatului, în cazul în care legea a fost adoptată cu procedură de urgență, termenul este de două zile.” Așa cum a reținut Curtea la par.70 al Deciziei nr.67 din 21 februarie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.223 din 13 martie 2018, o sesizare a Curții Constituționale (i) va fi întotdeauna admisibilă dacă se realizează în interiorul termenelor legale de 5 zile, respectiv 2 zile, prevăzute de art.15 alin.(2) din Legea nr.47/1992, (ii) va fi admisibilă după depășirea termenului legal prevăzut de Legea nr. 47/1992, în interiorul termenelor de promulgare de 20 de zile, respectiv 10 zile, prevăzute de art.77 alin.(1) și (3) din Constituție, însă condiționat de nepromulgarea legii, (iii) va fi admisibilă în ipoteza întreruperii termenului de promulgare, ca urmare a formulării în prealabil a unei alte sesizări de neconstituționalitate, doar dacă s-a realizat în interiorul termenului de promulgare de 20 de zile, respectiv de 10 zile, pe care titularul sesizării l-ar fi avut la dispoziție ipotetic, dacă nu ar fi intervenit cazul de întrerupere a procedurii promulgării. Dimpotrivă, dacă nu sunt întrunite condițiile cu privire la termenele stabilite de lege și de Constituție, sesizarea Curții va fi respinsă ca inadmisibilă. Având în vedere că legea criticată a fost trimisă la promulgare la data de 29 iunie 2020, iar Curtea Constituțională a fost sesizată prin poșta electronică, sesizarea fiind înregistrată prima dată la Curtea Constituțională la data de 14 iulie 2020, se constată că obiecția a fost formulată în interiorul termenului de promulgare de 20 de zile, termen prevăzut de art.77 alin.(1) din Constituție, aspect ce se încadrează în a doua ipoteză din paragraful 70 al Deciziei nr.67 din 21 februarie 2018.

24. Sub aspectul obiectului sesizării, Curtea reține că aceasta vizează Legea privind meșteșugarii tradiționali din România, lege adoptată de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, la data de 24 iunie 2020, nepromulgată.

25. Analizând temeiurile constituționale invocate în susținerea sesizării de neconstituționalitate, precum și motivarea obiecției formulate, Curtea observă că autorul acesteia aduce atât critici de neconstituționalitate extrinsecă, ce vizează pe de

o parte, obiectul de reglementare prin instituirea unor paralelisme legislative, iar, pe de altă parte, procedura de adoptare a legii prin lipsa solicitării de la Guvern a fișei financiare, cât și critici de neconstituționalitate intrinsecă, ce vizează conținutul normativ al art.5 privind statutul juridic al Comisiilor speciale pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional, al art.20 privind statutul juridic al UNMTR, al art.31 privind contravențiile și al art.4 alin.(5) privind contestarea deciziilor de respingere a acordării statutului de meșteșugar tradițional, prin prisma încălcării dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție, în componenta privind claritatea, accesibilitatea și previzibilitatea legii.

26. **Examinând procesul legislativ de adoptare a legii criticate**, Curtea reține că Propunerea legislativă privind meșteșugarii tradiționali din România a fost inițiată de 44 de deputați și senatori și a fost înregistrată la Senat pentru dezbateri la data de 11 decembrie 2019 sub nr.561. În expunerea de motive se precizează că „indiferent de forma juridică de organizare a activității meșteșugărești (de la activitate individuală la activitate prin intermediul unor întreprinderi meșteșugărești), în statele unde există legislație specifică dedicată meșteșugarilor tradiționali, aceasta prevede necesitatea obținerii unei recunoașteri oficiale a statutului de meșteșugar tradițional, uneori și a nivelului de calificare corespunzător domeniului de activitate, precum și necesitatea înscrierii în anumite nomenclatoare sau registre (de exemplu, Registrul Meseriilor în Franța, Registrul provincial al întreprinderilor artisanale în Italia, etc.)”. De asemenea, în expunerea de motive, se precizează că „la nivelul reglementărilor comunitare, nu există o legislație dedicată exclusiv meșteșugului tradițional, singurele precizări fiind cuprinse în legislația privind întreprinderile mici și mijlocii, acolo unde se prevede că meșteșugul urmează a fi definit la nivel național în funcție de domeniile de specializare” și că „în România nu există o legislație coerentă și eficientă care să reglementeze raporturile sociale care vizează activitatea meșteșugarilor tradiționali, precum și activitățile de punere în valoare a produselor meșteșugărești create de

aceștia”, iar „legislația în vigoare fie enunță cu titlu general modalități de asociere a meșteșugarilor (de exemplu, societățile cooperative meșteșugărești - Legea nr.1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției), fie enumeră o serie de posibile beneficii pentru meșteșugarii tradiționali, beneficii care nu se concretizează în practică din cauza lacunelor legislative (de ex., posibilitatea meșteșugarilor tradiționali de a se asocia în vederea adoptării mărcii tradiționale distinctive - Legea nr.26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial). Prin urmare, „necesitatea adoptării unei legislații specifice aplicabilă meșteșugarilor tradiționali din România a fost recunoscută inclusiv în Programul de Guvernare 2017-2020, aprobat de Parlamentul României, iar conform acestui Program, «este importantă adoptarea legii meșteșugarilor care vizează cu prioritate prezervarea și promovarea meseriilor tradiționale din România »”.

27. Curtea observă că forma inițiatorilor cuprindea la art.16 prevederea potrivit căreia, în limitele stabilite prin bugetele proprii ale unităților administrativ-teritoriale, consiliile locale ale unităților administrativ-teritoriale în care domiciliază meșteșugari tradiționali acordă rente viagere respectivilor meșteșugari, numai dacă sunt înscriși în Registrul național al meșteșugarilor tradiționali din România sau dacă dețin titlul de „tezaur uman viu”, potrivit dispozițiilor legale în vigoare. Renta nu poate fi mai mică decât salariul minim net pe țară și mai mare decât salariul mediu brut pe economie, calculate conform legii.

28. Așa cum rezultă din fișa actului normativ de pe pagina de internet a Senatului, la data de 4 februarie 2020, s-au solicitat avizul Consiliului Legislativ, avizul Consiliului Economic și Social și punctul de vedere al Guvernului. După primirea avizului favorabil al Consiliului Legislativ, al Consiliului Economic și Social și al Comisiei pentru drepturile omului, egalitate de șanse, culte și minorități, Comisia pentru cultură și media a depus, la dată de 22 aprilie 2020, raport de admitere, fără amendamente, la aceeași dată inițiativa legislativă fiind adoptată de Senat

29. Ulterior, forma adoptată de Senat a fost transmisă spre dezbateri Camerei Deputaților, unde a fost înregistrată la data de 29 aprilie 2020. După primirea avizelor favorabile de la Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, Comisia pentru administrație publică și amenajarea teritoriului și Comisia pentru buget, finanțe și bănci, la data de 22 iunie 2020, Comisia pentru cultură, arte, mijloace de informare în masă a depus raport de admitere, cu 47 amendamente admise, iar la aceeași dată propunerea legislativă a fost înscrisă pe ordinea de zi a Camerei Deputaților. La data de 24 iunie 2020, Camera Deputaților a adoptat propunerea legislativă, legea fiind trimisă la promulgare la data de 29 iunie 2020. La data de 14 iulie 2020, Guvernul a sesizat Curtea Constituțională referitor la neconstituționalitatea Legii privind meșteșugarii tradiționali din România.

30. **Analizând critica de neconstituționalitate extrinsecă ce vizează instituirea unor paralelisme legislative**, Curtea reține că autorul sesizării susține, în esență, că legea criticată trebuie raportată la actualele realități legislative în domeniu, astfel încât să se stabilească raportul juridic cu entitățile care au ca obiect realizarea de produse meșteșugărești tradiționale și, totodată, să fie evitate paralelismele legislative.

31. Cu privire la existența unor paralelisme de reglementare, în jurisprudența sa, Curtea a stabilit prin Decizia nr.420 din 3 iulie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.883 din 1 noiembrie 2019, par.57, că, potrivit art.13 lit.a), art. 16 alin.(1) teza întâi, art.36 alin.(1) și art.53 alin.(1) din Legea nr.24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, *„Actul normativ trebuie să se integreze organic în sistemul legislației, scop în care: a) proiectul de act normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel, cu care se află în conexiune”*; *„În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative”*; *„Actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis,*

care să excludă orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie”; „Dispozițiile de fond cuprind reglementarea propriu-zisă a relațiilor sociale ce fac obiectul actului normativ”.

32. Examinând cadrul normativ actual privind meșteșugarii tradiționali, Curtea constată că, în prezent, în România, nu există o legislație specifică desfășurării activității meșteșugarilor tradiționali. Potrivit art.8 alin.(5) din Legea nr.26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.168 din 5 martie 2008, *„Creatorii, interpreții populari și meșteșugarii tradiționali își desfășoară activitatea în mod individual sau în cadrul unor asociații familiale.”* Forma juridică de organizare a activității meșteșugărești (activitate individuală sau prin intermediul unor întreprinderi meșteșugărești) poate fi societate cooperativă meșteșugărească, persoană fizică autorizată, întreprindere individuală, întreprindere familială sau societate, forme juridice prevăzute, cu caracter general, în următoarele acte normative în vigoare: Legea nr.1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.368 din 20 mai 2014, care reglementează cadrul general de organizare și funcționare a cooperăției; potrivit art.2 din acest act normativ, *„Cooperăția reprezintă un sector specific al economiei care funcționează prin societăți cooperative și alte forme de asociere a acestora la nivel teritorial și național”*, iar, în conformitate cu art.4 lit.a) din acesta, *„Societățile cooperative de gradul I se pot constitui în una dintre următoarele forme: a) societăți cooperative meșteșugărești - asociații de persoane fizice care desfășoară în comun activități de producție, de comercializare a mărfurilor, de executare de lucrări și prestări de servicii, care contribuie, direct sau indirect, la dezvoltarea activităților meșteșugărești ale membrilor lor cooperatori; [...]”*; Ordonanța de urgență a Guvernului nr.44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.328

din 25 aprilie 2008, aprobată, cu modificări și completări prin Legea nr.182/2016, cu modificările și completările ulterioare; Legea societăților nr.31/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1066 din 17 noiembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare. În legislația secundară, prin Ordinul ministrului delegat pentru întreprinderi mici și mijlocii, mediu de afaceri și turism nr.169/2013, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.591 din 19 septembrie 2013, a fost aprobată Procedura de implementare a Programului național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului, iar, potrivit pct.1 din această procedură, *„Programul național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului, denumit în continuare Program, este un program multianual de încurajare și de stimulare a înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, implementat de către Departamentul pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Mediul de Afaceri și Turism, denumit în continuare Departament, în conformitate cu prevederile Legii nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 430/2013 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Mediul de Afaceri și Turism, cu modificările și completările ulterioare. Obiectivul general al Programului îl constituie stimularea dezvoltării meșteșugurilor și a micii industrii din România, întărirea clasei de mici meșteșugari și artizani, care își desfășoară activitatea individual sau organizat prin intermediul asociațiilor ori al altor organizații, în special în localitățile rurale, dar și în cele urbane, protejarea meseriilor care presupun un număr mare de operații executate manual în practicarea lor, relansarea serviciilor și a produselor realizate de aceștia, în special a celor cu specific tradițional, inclusiv obiecte de artă populară și artizanat, și promovarea acestor produse și servicii pe piețele naționale și internaționale.”*

33. Cu privire la reglementarea elementelor patrimoniului cultural imaterial, Legea nr.26/2008 stabilește cadrul general necesar pentru identificarea, documentarea, cercetarea, protejarea, conservarea, promovarea, punerea în valoare, transmiterea și revitalizarea elementelor patrimoniului cultural imaterial, caracteristică definitorie a comunităților umane, ca factor de coeziune socială și de dezvoltare economică. Potrivit art.2 din aceasta, „În înțelesul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos se definesc după cum urmează: a) *patrimoniul cultural imaterial - totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural;* b) *expresii culturale tradiționale - forme de manifestare ale creativității umane cu exprimare materială, orală - forme de artă a cuvântului și expresii verbale tradiționale - forme de exprimare muzicală - cântece, dansuri, jocuri populare - forme de expresie sincretică - obiceiuri, ritualuri, sărbători, etnoiatrie, jocuri de copii și jocuri sportive tradiționale - forme ale creației populare în domeniul tehnic, precum și meșteșuguri ori tehnologii tradiționale;* c) *tezaure umane vii - titlul onorific ce poate fi conferit acelor persoane care sunt recunoscute de către comunitate drept creatoare și transmițătoare de elemente ale unui domeniu al patrimoniului cultural imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate;* d) *marcă tradițională distinctivă - elementul specific de autenticitate al expresiei culturale tradiționale pe care o definește ca fiind reprezentativă pentru un grup de creatori, interpreți ori meșteșugari tradiționali, păstrători sau transmițători ai elementelor patrimoniului cultural imaterial.*” Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, adoptată la Paris la 17 octombrie 2003, adoptată de UNESCO și acceptată de România prin Legea nr.410/2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.17 din 9 ianuarie 2006, are ca scop salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, respectarea patrimoniului cultural imaterial al comunităților, grupurilor și indivizilor care aparțin

acestora, sensibilizarea, la nivel local, național și internațional, asupra importanței patrimoniului cultural imaterial și recunoașterii sale reciproce, precum și cooperarea și asistența internațională. Potrivit art.2 pct.1 din aceasta, *„prin patrimoniu cultural imaterial se înțelege: practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, abilitățile - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora -, pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor, conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind astfel la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană. În sensul prezentei convenții, va fi luat în considerare numai patrimoniul cultural imaterial compatibil cu instrumentele internaționale privind drepturile omului existente și cu exigențele respectului mutual între comunități, grupuri și persoane și de dezvoltare durabilă”, iar, conform art.2 pct.2 din aceeași Convenție, „patrimoniul cultural imaterial, așa cum este definit la paragraful 1 supra, se manifestă îndeosebi în următoarele domenii: a) tradiții și expresii orale, incluzând limba ca vector al patrimoniului cultural imaterial; b) artele spectacolului; c) practici sociale, ritualuri și evenimente festive; d) cunoștințe și practici referitoare la natură și la univers; e) tehnici legate de meșteșuguri tradiționale;”*

34. Referitor la instituțiile și organismele cu atribuții în domeniul patrimoniului cultural imaterial, Legea nr.26/2008 prevede în capitolul IV următoarele: Comisia națională pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, structură fără personalitate juridică, în subordinea Ministerului Culturii și Cultelor, are atribuții de coordonare a activităților de protejare și promovare a patrimoniului cultural imaterial, desfășurate în baza politicilor culturale ale Ministerului Culturii și Cultelor (art.13); Comisia națională pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial elaborează

Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial (art.14); Comisia națională pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial conferă titlul de tezaure umane vii pentru domenii ale patrimoniului cultural imaterial și alcătuiește listele patrimoniului cultural imaterial prevăzute la art.12 alin.(2) (art.15); organizarea, funcționarea și atribuțiile Comisiei naționale pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial se stabilesc prin ordin al ministrului culturii și cultelor (art.16); în domeniul patrimoniului cultural imaterial Ministerul Culturii și Cultelor îndeplinește următoarele atribuții specifice: a) elaborează politici și strategii în domeniu; b) coordonează, la nivel național, activitățile instituțiilor publice cu atribuții în domeniul patrimoniului cultural imaterial; c) sprijină financiar instituțiile cu atribuții în activitățile de identificare, conservare, protejare și punere în valoare a elementelor ce alcătuiesc patrimoniul cultural imaterial; d) susține promovarea elementelor patrimoniului cultural imaterial românesc în comunitățile românești de peste hotare; e) sprijină instituțiile cu atribuții în implementarea strategiilor de salvagardare a elementelor patrimoniului cultural imaterial (art.17); Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale îndeplinește următoarele atribuții în domeniu: a) inițiază și derulează proiecte și programe privind activități de conservare, protejare, punere în valoare și promovare a patrimoniului cultural imaterial de pe teritoriul României; b) susține, inclusiv financiar, proiectele, programele și activitățile de cercetare, conservare, protejare, punere în valoare și promovare a patrimoniului cultural imaterial de pe teritoriul României, inițiate de persoane fizice sau juridice de drept public ori privat, în conformitate cu strategiile și politicile Ministerului Culturii și Cultelor; c) coordonează metodologic activitatea așezămintelor culturale în domeniul patrimoniului cultural imaterial; d) colaborează cu instituții specializate în vederea realizării programelor și activităților de cercetare; e) realizează programe-cadru de educație permanentă în domeniul expresiilor culturale tradiționale; f) editează și difuzează pe orice suport material cărți și alte publicații din

domeniul patrimoniului cultural imaterial, cu acordul Ministerului Culturii și Cultelor; g) înființează și administrează Registrul național al mărcilor tradiționale distinctive; h) omologhează mărcile tradiționale distinctive (art.18).

35. Cât privește modul în care este conceput mecanismul de acordare a mărcii tradiționale distinctive, Curtea reține că, potrivit art.8 alin.(2) din Legea nr.26/2008, *„Marca tradițională distinctivă, necesară identificării creațiilor populare originale autentice față de creații similare din alte zone etnografice din țară și din străinătate, se omologhează de către Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, la solicitarea expresă și în scris a creatorilor, interpreților populari, a meșteșugarilor tradiționali sau a păstrătorilor/transmițătorilor, cu recomandarea expresă și în scris a Comisiei naționale pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial”*, iar, potrivit art.8 alin.(3) din același act normativ, *„Marca tradițională distinctivă poate fi reprezentată și ca însemn grafic”*.

36. În contextul acestui cadru normativ general al desfășurării activităților meșteșugărești, legea criticată reglementează, așa cum rezultă din titlu, din expunerea sa de motive și din conținutul art.1, un cadru normativ pentru recunoașterea oficială a statutului de meșteșugar tradițional, prevăzând drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, precum și organizarea și funcționarea structurilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România, în scopul conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale. Prin legea criticată se înființează Comisia specială pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional, care are atribuția de soluționare a dosarului depus de persoana interesată pentru obținerea calității de meșteșugar tradițional, precum și UNMTR, care emite certificatul de meșteșugar tradițional. Art.15 din legea criticată reglementează procedura de omologare a mărcii tradiționale distinctive.

37. Așadar, din analiza scopului și a obiectului de reglementare, precum și din conținutul legii criticate, Curtea observă că relațiile sociale ce reprezintă obiectul de

reglementare al acesteia vizează statutul de meșteșugar tradițional. Astfel, legea criticată prevede condițiile și procedura de acordare a statutului de meșteșugar tradițional, drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, precum și organizarea și funcționarea structurilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România, în scopul conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale. Așa cum este precizat în art.1, legea reglementează cadrul general pentru recunoașterea statutului de meșteșugar tradițional.

38. Având în vedere cadrul normativ general al desfășurării activității meșteșugărești, legea criticată reprezintă o reglementare specială față de cadrul legislativ general, lege specială prin care se creează un statut autonom meșteșugarului tradițional. Astfel, nu se instituie aceeași reglementare în două sau mai multe acte normative, ci legea criticată reprezintă o reglementare specială ce vizează categoria meșteșugarilor tradiționali, categorie nou-înființată, care nu era prevăzută de legislația în vigoare. În consecință, Curtea constată că legea criticată nu instituie paralelisme legislative de natură a contraveni dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție, prin raportare la prevederile Legii nr.24/2000 referitoare la interzicerea paralelismelor legislative.

39. Cât privește susținerea referitoare la entitățile cu atribuții în domeniul acordării statutului de meșteșugar tradițional, Curtea observă că, prin legea criticată, la art.4, se înființează Comisia specială pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional (denumită în continuare *Comisia specială*). Atribuția principală a Comisiei speciale este de soluționare a dosarului depus de persoana interesată pentru obținerea calității de meșteșugar tradițional. Membrii Comisiei speciale analizează conținutul dosarului și pot solicita informații suplimentare în vederea clarificării aspectelor care vizează activitatea meșteșugărească derulată de persoana interesată să obțină statutul de meșteșugar tradițional. Membrii Comisiei speciale au obligația de a verifica efectiv, în locul în care meșteșugarul tradițional își desfășoară activitatea,

procesele tehnologice tradiționale utilizate, precum și specificul, respectiv calitatea produselor meșteșugărești realizate de persoana care solicită acordarea statutului de meșteșugar tradițional. Comisia specială soluționează dosarul depus de persoana interesată și dispune motivat, prin decizie adoptată -cu majoritatea membrilor Comisiei speciale, în termen de 60 de zile de la data depunerii dosarului, acordarea sau respingerea statutului de meșteșugar tradițional. Decizia de respingere poate fi contestată în termen de 30 de zile de la data comunicării respectivei decizii, în conformitate cu dispozițiile Legii contenciosului administrativ nr.554/2004. Conținutul dosarului se stabilește prin Metodologia privind depunerea, evaluarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional, adoptată prin hotărâre a UNMTR, în termen de 45 de zile de la data înființării acesteia, cu avizul conform al ministrului culturii. Potrivit art.9 din lege, în vederea evaluării dosarului depus de persoana interesată să obțină statutul de meșteșugar tradițional, Comisia specială utilizează următoarele criterii, care trebuie îndeplinite cumulativ: a) specificitatea procesului tehnologic meșteșugăresc și calitatea materialelor utilizate - rezultă din utilizarea unor instrumente și tehnici de producție tradiționale, în care esențială și preponderentă este contribuția manuală a meșteșugarului tradițional, precum și calitatea materialelor utilizate în procesul de producție; b) exprimarea unor elemente specifice tradiției populare locale, regionale sau naționale - ca urmare a procesului specific tehnologic utilizat pentru crearea lor, precum și prin elementele de conținut și formă, produsele meșteșugărești sunt reprezentative pentru tradiția populară locală, regională sau națională și devin forme de expresie a identității culturale și sociale a respectivelor comunități. În vederea analizei dosarelor depuse de persoanele interesate să obțină statutul de meșteșugar tradițional, Comisia specială se întrunește lunar în ședințe ordinare și, ori de câte ori este necesar, în ședințe extraordinare. În condițiile în care volumul de activitate este redus, membrii Comisiei speciale pot decide să se întâlnească în ședințe ordinare trimestrial sau semestrial. Potrivit art.5 alin.(1) din lege, Comisia specială este alcătuită din: un

reprezentant al Direcției Județene pentru Cultură, care îndeplinește și funcția de președinte al acesteia; un reprezentant al Centrului județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale, potrivit prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr.143/2007, cu modificările și completările ulterioare; un reprezentant al UNMTR, care își desfășoară activitatea de meșteșugar tradițional în județul respectiv. Potrivit art.6 și 7 din lege, Comisia specială își desfășoară activitatea la sediul Direcției Județene de Cultură organizate la nivelul fiecărui județ și se înființează, la solicitarea UNMTR, în termen de 3 luni de la data înființării acesteia. Derularea măsurilor și procedurilor necesare pentru înființarea comisiilor speciale sunt în sarcina Direcțiilor Județene de Cultură. În conformitate cu art.10 din lege, decizia Comisiei speciale împreună cu dosarul depus de persoana interesată să i se recunoască statutul de meșteșugar tradițional, se comunică de îndată UNMTR.

40. Curtea mai observă că, prin legea criticată, se înființează și Uniunea Națională a Meșteșugarilor Tradiționali din România - UNMTR), care emite certificatul de meșteșugar tradițional, în maximum 15 zile de la data la care a primit documentele. Potrivit art.4 alin.(9) din lege, acest certificat consacră exclusiv recunoașterea unui statut special, reglementat de lege, fără a atesta competențe profesionale în sensul legislației speciale pentru atestarea competențelor. Potrivit art.11 din lege, UNMTR înființează și administrează Registrul național al meșteșugarilor tradiționali din România, organizat pe județe și pe meșteșuguri tradiționale, care se păstrează în format electronic și în care sunt înregistrați toți meșteșugarii tradiționali care au primit certificat de meșteșugar tradițional la data la care a fost emis acesta, precum și persoanele care dețin titlul onorific de „tezaur uman viu” pentru realizarea de expresii culturale relevante. De asemenea, potrivit art.12 din lege, Ministerul Culturii păstrează

și gestionează Registrul național al asociațiilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România.

41. În concluzie, cele două entități cu atribuții în domeniul acordării statutului de meșteșugar tradițional – Comisia specială și UNMTR - nu erau prevăzute de legislația în vigoare, fiind înființate prin legea criticată, care prevede detaliat componența și atribuțiile acestora, fără a se suprapune cu atribuții ale altor entități existente în legislație. Având în vedere toate acestea, și sub acest aspect, critica raportată la dispozițiile art.1 alin.(5) din Constituție, prin instituirea unor paralelisme legislative, este neîntemeiată.

42. În ceea ce privește entitatea care are atribuția de a omologa marca tradițională distinctivă, Curtea observă că legea criticată prevede că această atribuție îi revine Institutului Național al Patrimoniului, iar nu Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, cum era prevăzut în Legea nr.26/2008. Potrivit Hotărârii Guvernului nr.593/2011 privind organizarea și funcționarea Institutului Național al Patrimoniului, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.973 din 3 decembrie 2019, Institutul Național al Patrimoniului, reorganizat potrivit art.3 alin.(2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.72/2013 privind reorganizarea unor instituții publice aflate în subordinea Ministerului Culturii, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr.211/2016, este instituție publică de cultură de importanță națională, cu personalitate juridică, cu activitate în domeniul protejării, restaurării, cercetării și promovării patrimoniului cultural, aflată în subordinea Ministerului Culturii, finanțată din venituri proprii și subvenții acordate de la bugetul de stat.

43. În fine, critica potrivit căreia legea perturbă nejustificat activitatea serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, precum și activitatea Institutului Național al Patrimoniului, deoarece aceste entități au atribuții multiple și complexe, dar nu beneficiază de un suport tehnic și nu au capacitatea instituțională de a asigura punerea în aplicare a noilor prevederi, nu poate fi primită, nefiind o veritabilă critică de

neconstituționalitate. Așa cum a reținut Curtea în jurisprudența sa (de exemplu, prin Decizia nr.203 din 29 noiembrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.603 din 9 decembrie 1999), nu intră în competența sa posibilitatea de a se pronunța asupra aprecierilor, dintre care unele neavând caracter juridic, referitoare la faptul dacă legea supusă controlului de constituționalitate își poate atinge scopul pentru care a fost inițiată și adoptată, și această chiar dacă, eventual, asemenea aprecieri ar fi îndreptățite. Curtea Constituțională nu decide dacă o lege este sau nu este bună, dacă este sau nu este eficientă sau dacă este ori nu este oportună. Numai Parlamentul poate hotărî, în limitele prevăzute în Constituție, asupra conținutului reglementărilor legale și oportunității adoptării acestora. Iar statul de drept, a cărui existență este reglementată prin art.1 alin.(3) din Legea fundamentală, impune recunoașterea de către fiecare putere a actelor și măsurilor luate de celelalte puteri în limitele prevăzute de Constituție.

44. Analizând critica de neconstituționalitate extrinsecă raportată la art.138 alin.(5) din Constituție, Curtea reține că, în jurisprudența sa (Decizia nr.58 din 12 februarie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 205 din 13 martie 2020, paragrafele 46-52), a constatat că, potrivit dispozițiilor art.111 alin.(1) teza a doua din Constituție, *„în cazul în care o inițiativă legislativă implică modificarea prevederilor bugetului de stat sau a bugetului asigurărilor sociale de stat, solicitarea informării este obligatorie”*. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art.111 alin.(1) prima teză din Constituție, *„Guvernul și celelalte organe ale administrației publice, în cadrul controlului parlamentar al activității lor, sunt obligate să prezinte informațiile și documentele cerute de Camera Deputaților, de Senat sau de comisiile parlamentare, prin intermediul președinților acestora”*. Textul constituțional stabilește, pe de o parte, obligația Guvernului și a celorlalte organe ale administrației publice de a prezenta informațiile și documentele necesare actului legiferării și, pe de altă parte, modalitatea de obținere a acestor informații, respectiv la *cererea* Camerei

Deputaților, a Senatului sau a comisiilor parlamentare, prin intermediul președinților acestora. Din aceste dispoziții rezultă că legiuitorul constituant a dorit să consacre garanția constituțională a colaborării dintre Parlament și Guvern în procesul de legiferare, instituind obligații reciproce în sarcina celor două autorități publice (a se vedea și Decizia nr.515 din 24 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.195 din 14 decembrie 2004). Curtea a mai reținut că în cadrul raporturilor constituționale dintre Parlament și Guvern este obligatorie solicitarea unei informări atunci când inițiativa legislativă afectează prevederile bugetului de stat. Această obligație a Parlamentului este în consonanță cu dispozițiile constituționale ale art.138 alin.(2) care prevăd că Guvernul are competența exclusivă de a elabora proiectul bugetului de stat și de a-l supune spre aprobare Parlamentului. În temeiul acestei competențe, Parlamentul nu poate prestabilii modificarea cheltuielilor bugetare fără să ceară Guvernului o informare în acest sens. Dat fiind caracterul imperativ al obligației de a cere informarea menționată, rezultă că nerespectarea acesteia are drept consecință neconstituționalitatea legii adoptate (Decizia nr. 1.056 din 14 noiembrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 802 din 23 noiembrie 2007). Așa cum a precizat Curtea, prin Decizia nr.629 din 9 octombrie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.68 din 28 ianuarie 2019, art.111 alin.(1) din Constituție „prevede expres și limitativ că relația dintre autoritățile menționate se realizează prin intermediul președinților Camerei Deputaților, Senatului sau comisiilor parlamentare”. În acest sens sunt, de altfel, și normele regulamentare care detaliază procedura legislativă.

45. În cauză, se reține că inițiativa legislativă a fost însoțită de dovada solicitării informării Parlamentului de către Guvern, solicitare care a fost formulată la data de 5 februarie 2020 de președintele Senatului, așa cum rezultă din fișa legislativă a propunerii legislative de pe site-ul Senatului. Așadar, Senatul și-a îndeplinit obligația de a solicita o informare din partea Guvernului, prin intermediul președintelui

Camerei, cu respectarea prevederilor constituționale cuprinse în art. 111 teza întâi care stabilesc expres că informațiile și documentele sunt cerute de Senat, prin intermediul președintelui Camerei.

46. Examinând însă critica de neconstituționalitate extrinsecă formulată prin raportare la dispozițiile constituționale cuprinse în art.138 alin. (5), Curtea reține că, așa cum a statuat în mod constant în jurisprudența sa, obligativitatea indicării sursei de finanțare pentru aprobarea cheltuielilor bugetare, prevăzută de norma constituțională, constituie un aspect distinct de cel al lipsei fondurilor pentru susținerea finanțării din punct de vedere bugetar. Astfel, prin Decizia nr.1.093 din 15 octombrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.711 din 20 octombrie 2008, Curtea Constituțională a reținut că stabilirea sursei de finanțare și insuficiența resurselor financiare din sursa astfel stabilită sunt două aspecte diferite: primul aspect este legat de imperativele art.138 alin.(5) din Constituție, iar al doilea nu are caracter constituțional, fiind o problemă exclusiv de oportunitate politică, ce privește, în esență, relațiile dintre Parlament și Guvern. Art.138 alin.(5) din Constituție impune stabilirea concomitentă atât a alocației bugetare, ce are semnificația unei cheltuieli, cât și a sursei de finanțare, ce are semnificația venitului necesar pentru suportarea acesteia, spre a evita consecințele negative, pe plan economic și social, ale stabilirii unei cheltuieli bugetare fără acoperire (a se vedea Decizia nr.36 din 2 aprilie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.75 din 11 aprilie 1996). Așadar, norma constituțională nu se referă la existența *in concreto* a unor resurse financiare suficiente la momentul adoptării legii, ci la faptul ca acea cheltuială să fie previzionată în deplină cunoștință de cauză în bugetul de stat pentru a putea fi acoperită în mod cert în cursul anului bugetar. Prin Decizia nr.22 din 20 ianuarie 2016, precitată, paragraful 58, Curtea a reținut că, întrucât „nu are competența să se pronunțe cu privire la caracterul suficient al resurselor financiare, rezultă că aceasta are doar competența de a verifica, prin raportare la art.138 alin. (5) din Constituție, dacă pentru realizarea cheltuielii

bugetare a fost indicată sursa de finanțare”. Or, această verificare se poate realiza doar prin raportare la prevederile legale cuprinse în art.15 alin.(1) și (2) din Legea nr.500/2002 privind finanțele publice și în art.15 alin.(1) lit. a) din Legea responsabilității fiscal-bugetare nr.69/2010, care stabilesc obligația de întocmire a fișei financiare și care îi conferă acesteia un caracter complex, dat de efectele financiare asupra bugetului general consolidat. Aceasta trebuie să cuprindă, potrivit legii, schimbările anticipate în veniturile și cheltuielile bugetare pentru anul curent și următorii 4 ani; estimări privind eşalonarea creditelor bugetare și a creditelor de angajament, în cazul acțiunilor anuale și multianuale care conduc la majorarea cheltuielilor; măsurile avute în vedere pentru acoperirea majorării cheltuielilor sau a minusului de venituri pentru a nu influența deficitul bugetar.

47. Prin Decizia nr.58 din 12 februarie 2020, paragrafele 54-56, Curtea a reținut că, în ceea ce privește incidența dispozițiilor care impun solicitarea fișei financiare, este necesară lămurirea mai multor aspecte. Un prim aspect vizează faptul că, atâta vreme cât dispozițiile legale generează impact financiar asupra bugetului de stat, obligația solicitării fișei financiare incumbă inițiatorilor, în temeiul art.15 alin.(1) lit.a) din Legea responsabilității fiscal-bugetare nr.69/2010, potrivit căroră, *„În cazul propunerilor de introducere a unor măsuri/politici/inițiative legislative a căror adoptare atrage majorarea cheltuielilor bugetare, inițiatorii au obligația să prezinte: a) fișa financiară prevăzută la art.15 din Legea nr.500/2002 [...]”*, iar dacă acestea sunt rezultatul unor amendamente admise în cadrul procedurii legislative, prima Cameră sesizată sau Camera decizională, după caz, are obligația de a solicita fișă financiară (a se vedea în acest sens Decizia nr.764 din 14 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 104 din 7 februarie 2017). Totodată, Curtea a reamintit faptul că nu deputatul sau senatorul trebuie să întocmească fișă financiară, ci Guvernul, art.15 alin.(2) din Legea nr.500/2002 stabilind expres că, *„În cazul propunerilor legislative, Guvernul va transmite Camerei Deputaților sau*

Senatului, după caz, fișa financiară prevăzută la alin.(1), în termen de 45 de zile de la data primirii solicitării”. Prin urmare, pentru a respecta procedura constituțională de adoptare a unui act normativ care implică o cheltuială bugetară, respectiv art.138 alin.(5) din Constituție, este suficient ca inițiatorii actului normativ să facă dovada că, în temeiul dispozițiilor legale, anterior menționate, au solicitat Guvernului fișa financiară. Netransmiterea fișei financiare în termenul legal de către autoritatea publică căreia îi incumbă obligația de a întocmi acest document nu poate constitui un impediment în continuarea procedurii de legiferare. Sub acest aspect, prin Decizia nr.767 din 14 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.131 din 21 februarie 2017, paragraful 59, Curtea a stabilit că „a ridica această competență a Guvernului la nivel de regulă constituțională implicit admisă de art.138 alin.(5) din Constituție ar echivala cu o condiție potestativă pură în sensul că orice lege ce are implicații bugetare ar putea fi adoptată numai dacă Guvernul a întocmit și a transmis Parlamentului fișa financiară. Or, dacă Guvernul nu susține inițiativa legislativă/nu este de acord cu ea și, prin urmare, nu transmite fișa financiară, nu poate bloca procesul legislativ printr-o atitudine omisivă.”

48. Curtea a reținut că un alt aspect vizează faptul că „fișa financiară prevăzută de art.15 alin.(2) din Legea nr.500/2002 nu trebuie confundată cu punctul de vedere emis de Guvern conform art.11 lit. b¹) din Legea nr.90/2001 [punct de vedere emis ca urmare a solicitării formulate în temeiul art.111 alin.(1) din Constituție, n.r.], cele două documente generate de Guvern având un regim juridic și, implicit, finalități diferite. Prin urmare, atunci când o propunere legislativă are implicații bugetare, Guvernul trebuie să prezinte ambele documente menționate, așadar atât punctul de vedere, cât și fișa financiară” (a se vedea Decizia nr.767 din 14 decembrie 2016, precitată, paragraful 60).

49. În fine, cu privire la efectele pe care le produce lipsa fișei financiare, Curtea a stabilit, de exemplu, prin Decizia nr.22 din 20 ianuarie 2016, publicată în Monitorul

Oficial al României, Partea I, nr.160 din 2 martie 2016, paragraful 59, sau Decizia nr.593 din 14 septembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 886 din 4 noiembrie 2016, paragraful 30, că, „în lipsa unei fișe financiare reactualizate la momentul adoptării legii conform art.15 alin.(3) din Legea nr.500/2002, [...] și în lipsa unui dialog real între Guvern și Parlament [...], nu se poate trage decât concluzia că la adoptarea legii s-a avut în vedere o sursă de finanțare incertă, generală și lipsită de un caracter obiectiv și efectiv, nefiind așadar reală”.

50. Aplicând aceste considerente la cauza de față, Curtea constată că, în ceea ce privește legea supusă prezentului control de constituționalitate, în procedura de legiferare nu a fost solicitată fișa financiară de către inițiatorii propunerii legislative. Neîndeplinirea obligației solicitării fișei financiare conduce, în mod firesc, la concluzia că la adoptarea legii s-a avut în vedere o sursă de finanțare generală și lipsită de un caracter obiectiv și real, astfel că au fost încălcate prevederile constituționale cuprinse în art.138 alin.(5) referitoare la stabilirea sursei de finanțare. Potrivit art.16 alin.(1) din legea criticată, *„În limitele stabilite prin bugetele proprii ale unităților administrativ-teritoriale, consiliile locale ale unităților administrativ-teritoriale în care domiciliază meșteșugari tradiționali pot acorda indemnizații respectivilor meșteșugari, numai dacă sunt înscriși în Registrul național al meșteșugarilor tradiționali din România sau dacă dețin titlul onorific de «tezaur uman viu», potrivit dispozițiilor legale în vigoare.”*, iar, potrivit alin.(2) al aceluiași articol, *„Indemnizația se acordă pe perioadă determinată de 5 ani și nu poate fi mai mică decât salariul minim net pe țară și mai mare decât salariul mediu brut pe economie, calculate conform legii.”*

51. Prin urmare, întrucât cheltuielile preconizate prin textele de lege criticate grevează asupra bugetului de stat, adoptarea lor ar fi fost posibilă doar după stabilirea sursei de finanțare în condițiile Legii fundamentale și după solicitarea fișei financiare de la Guvern. Neîndeplinirea obligației inițiatorilor legii de a solicita Guvernului fișa financiară, conform art.138 alin.(5) din Constituție coroborat cu art.15 alin.(2) din

Legea nr.500/2002, conduce la concluzia că între Parlament și Guvern nu a existat un dialog real cu prilejul adoptării legii supuse controlului, iar Parlamentul a decis asupra majorării unor cheltuieli bugetare întemeindu-se pe o sursă de finanțare lipsită de un caracter obiectiv și efectiv. Prin urmare, critica privind încălcarea dispozițiilor art.138 alin.(5) din Constituție este întemeiată.

52. Față de temeinicia motivelor de neconstituționalitate extrinsecă ce vizează însăși procedura de adoptare, reținută prin raportare la dispozițiile art.138 alin.(5) din Constituție, și care afectează legea în ansamblul său, Curtea constată că nu mai este cazul să se examineze celelalte critici de neconstituționalitate intrinsecă formulate de autorul obiecției de neconstituționalitate ce vizează conținutul normativ al art.5 privind statutul juridic al Comisiilor speciale pentru verificarea și acordarea statutului de meșteșugar tradițional, al art.20 privind statutul juridic al UNMTR, al art.31 privind contravențiile și al art.4 alin.(5) privind contestarea deciziilor de respingere a acordării statutului de meșteșugar tradițional, prin prisma încălcării dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție, în componenta privind claritatea, accesibilitatea și previzibilitatea legii (a se vedea Decizia nr.140 din 13 martie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.377 din 14 mai 2019, par.84, Decizia nr.58 din 12 februarie 2020, par.62, sau Decizia nr.155 din 6 mai 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.473 din 4 iunie 2020, par.78).

53. Cât privește efectele unei decizii prin care Curtea, în cadrul controlului anterior promulgării, constată neconstituționalitatea legii examinate, în integralitatea sa, iar nu doar a unor dispoziții din cuprinsul acesteia, în temeiul art.147 alin.(4) din Legea fundamentală și având în vedere jurisprudența Curții în materie, Parlamentului îi revine obligația de a constata încetarea de drept a procesului legislativ cu privire la legea în cauză. Curtea a arătat în jurisprudența sa că „situația determinată de constatarea neconstituționalității legii în ansamblul său [...] are efect definitiv cu privire la acel act normativ, consecința fiind încetarea procesului legislativ în privința

respectivei reglementări”. De asemenea, așa cum a constatat în jurisprudența sa, Curtea reține că, în cazul inițierii unui nou proces legislativ, trebuie să fie respectate statuările cuprinse în decizia de admitere a Curții Constituționale cu referire la viciile de neconstituționalitate constatate (în acest sens fiind Decizia nr.619 din 11 octombrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.6 din 4 ianuarie 2017, par.50, sau Decizia nr.139 din 13 martie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.336 din 3 mai 2019, par. 88 și 89). Aceste argumente sunt cu atât mai mult aplicabile în cauza prezentă cu cât viciul de neconstituționalitate întemeiat pe încălcarea dispozițiilor art.138 alin.(5) din Constituție vizează însuși debutul procedurii legislative, respectiv omisiunea inițiatorilor propunerii legislative de a solicita Guvernului fișa financiară aferentă.

54. În final, Curtea reamintește considerentele de principiu reținute constant în jurisprudența sa, potrivit cărora forța obligatorie care însoțește actele jurisdicționale ale Curții - deci și deciziile - se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.414 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.291 din 4 mai 2010, Decizia nr.903 din 6 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.584 din 17 august 2010, Decizia nr.727 din 9 iulie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.477 din 12 iulie 2012, Decizia nr.1.039 din 5 decembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.61 din 29 ianuarie 2013, și Decizia nr.392 din 6 iunie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.504 din 30 iunie 2017). Curtea a reținut, totodată, că nicio altă autoritate publică nu poate contesta considerentele de principiu rezultate din jurisprudența Curții Constituționale, aceasta fiind obligată să le aplice în mod corespunzător, respectarea deciziilor Curții fiind o componentă esențială a statului de drept.

55. Pentru considerentele arătate, în temeiul art.146 lit.a) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.11 alin.(1) lit.A.a), al art.15 alin.(1) și al art.18 alin.(2) din Legea nr.47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite obiecția de neconstituționalitate formulată de Guvernul României și constată că Legea privind meșteșugarii tradiționali din România este neconstituțională, în ansamblul său.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Președintelui României, președinților celor două Camere ale Parlamentului și prim-ministrului și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 24 septembrie 2020.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Prof.univ.dr. VALER DORNEANU

MAGISTRAT-ASISTENT,

Ioana Marilena Chiorean

